

CODZIENNOŚĆ ŚWIETLICY TERAPEUTYCZNEJ WIDZIANA OCZAMI DZIECKA

RENATA PIETRUŃKO

Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu

Wprowadzenie

Czym jest codzienność? Odpowiedź na to pytanie pozwoli uchwycić istotę dziecięcej codzienności. W rozważaniach nad edukacją i opieką nad dzieckiem kategoria codzienności opisywana jako „całokształt doświadczanej rzeczywistości w trakcie realizacji całodobowej aktywności” (Kargulowa, 2007, s. 458).

W znaczeniu definicyjnym Barbara Smolińska-Theiss (1993, s. 119) sprowadza codzienność do „przestrzeni społecznej, w której przebywa i porusza się jednostka”. Przyjmując tak szerokie rozumienie codzienności, można uznać, że w ogólnej strukturze codziennych doświadczeń dzieci, obok rodziny, podwórka i dziecięcej kultury, jedną z podstawowych przestrzeni społecznych, w której dziecko przebywa i porusza się, jest szkoła oraz – według autorki artykułu – świetlica, uznawana zresztą przez same dzieci za drugi co do ważności wymiar ich egzystencji, stanowiący tym samym bardzo istotny element organizacji niemal każdego dnia (tamże, s. 181).

Zachodzące przemiany życia społecznego tworzą odmienny jakościowo świat, który jest miejscem osobistych doświadczeń, wynikających ze spontanicznej aktywności dziecka oraz tworzonej na ich podstawie wiedzy o rzeczywistości (Kochanowska, 2017, s. 133).

Codziennosc, w tym także codzienność szkoły – oraz świetlicy – rozpatrywać można jako mozaikę złożonych zależności, wielorakiego zaangażowania, płynnych ról, oczekiwań, uwarunkowań i aktywności, które łącznie składają się na doświadczanie życia (codziennego). Z jednej strony tworzą ją „proste czynności, swojskie klimaty, banalne obowiązki, przejrzystość relacji i niewygórowane aspiracje”, z drugiej zaś codzienność jawi się jako arena zmagania, trudu radzenia sobie w zmieniającej się rzeczywistości pełnej zależności i relacji władzy. Oznacza to, że codzienność w szkole – czy świetlicy – jest doświadczana jako oczywistość i zagadka zarazem, jako zastany rytm i zadanie innowacji, jako całościowe doświadczenie i fragmentaryczne obszary aktywności, jako zindywidualizowane strategie i zbiorowe praktyki (Krzychała, 2007, s. 5–6, 35).

Jedną z głównych cech codzienności świetlicowej jest powtarzalność i rytualność sytuacji dnia codziennego, ale realizowanie ciekawych scenariuszy zajęć przez wychowawców i dzieci zmienia tę codzienność. W codzienność świetlicy wpisane są więc niekonwencjonalne, niestereotypowe działania wychowawców i dzieci, odbiegające od powszechnie, na co dzień stosowanych w szkole, ukierunkowane na różne obszary funkcjonowania dziecka (por. Sztompka, 2008, s. 24–30).

Świetlica terapeutyczna¹

Do Świetlicy Terapeutycznej w Lewinie Brzeskim uczęszczają dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, korzystają one z zajęć terapeutycznych, socjoterapeutycznych oraz logopedycznych. Nazwa świetlica terapeutyczna oznacza placówkę, w której dzieci oprócz opieki wychowawczej mają zajęcia terapeutyczne z psychologiem, pedagogiem, logopedą, socjoterapeutą.

Codzienna praca specjalistów z dziećmi w Świetlicy Terapeutycznej w Lewinie Brzeskim polega także na organizacji spędzania tam czasu, rozwoju dziecięcych zainteresowań, pomocy w nauce. Dzieci mają zapewnione dodatkowe wyżywienie. W świetlicy dla rodziców prowadzone jest poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne i logopedyczne oraz treningi umiejętności wychowawczych, jak również wspiera się rodziców w trudnych sytuacjach życiowych. Ponadto w placówce organizowane są dla dzieci i rodziców wspólne formy spędzania czasu, zajęcia w terenie, ogniska, turnieje, imprezy okolicznościowe, wycieczki turystyczno-krajoznawcze, edukacyjne. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w świetlicy tej realizuje się indywidualne programy pracy z rodziną. Formy oferowanej pomocy wynikają ze specyficznych potrzeb konkretnych dzieci i rodzin. Obejmują one szeroki zakres działań, który inicjowany jest po rozpoznaniu problemów i oczekiwań małych i dorosłych beneficjentów oraz two-

¹ Świetlica terapeutyczna to nazwa placówki opiekuńczo-wychowawczej utworzonej na podstawie obowiązującego do 2000 r. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 lutego 1994 r. w sprawie rodzajów, organizacji i zasad działania publicznych placówek opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych. Nazwa „terapeutyczna” oznaczała świetlicę, w której oprócz zajęć opiekuńczych odbywała się terapia. Co ciekawe, nazwa placówki w Lewinie Brzeskim została przyjęta w 1998 r. w momencie jej powstania i mimo późniejszych zmian przepisów zachowała ją. Obecnie Świetlica Terapeutyczna w Lewinie Brzeskim to placówka wsparcia dziennego działająca na podstawie Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w której nadal realizowane są zajęcia specjalistyczne o charakterze terapeutycznym.

rzony wedle autorskich, często innowacyjnych pomysłów zatrudnionych specjalistów. Znajomość potrzeb wynika z ich codziennej obserwacji u osób korzystających z oferowanego wsparcia w świetlicy, licznych z nimi rozmów, współpracy z rodzinami i środowiskiem lokalnym oraz corocznej ewaluacji pracy organizowanej w placówce.

Bardzo ważne w pracy z dziećmi jest organizowanie czasu w sposób bezpieczny i aktywny oraz wychowanie młodego pokolenia w kontekście poszanowania tradycji i wartości uniwersalnych. Pracownicy świetlicy zachęcają dzieci, żeby żyły w zgodzie z samymi sobą i drugim człowiekiem, były dobre dla siebie i dla innych ludzi, szukały piękna w sobie i wokół siebie, szanowały otaczającą przyrodę, dbały o zwierzęta, poznawały prawdę i poszukiwały jej, rozwijały się i kierowały się tym, co w życiu ważne.

Można bylibyśmy zapytać, jak to dzieje się w świetlicy? Otóż wygląda to niepozornie. Dzieci w świetlicy, spędzając wspólnie czas, bawią się razem, biorą udział w zorganizowanych zajęciach. Uczą się współpracy, szanowania cudzej własności, zawierają przyjaźnie, uczą się rozwiązywać konflikty, porozumiewać się, dzielić się zabawkami czy jedzeniem. Codziennie rozwijają swoje kompetencje. Odkrywają pasje i zainteresowania na różnych zajęciach i warsztatach. Dzieci bardzo chętnie uczestniczą także w cyklicznie organizowanych aktywnych i zarazem kreatywnych formach: warsztatach robótek ręcznych, kroju i szycia, robienia biżuterii, warsztatach kulinarnych, kółku śpiewu, zajęciach teatralnych, zajęciach entuzjastów gier planszowych, świetlicowej zumbie, zajęciach sportowych na hali sportowej, grze w hokeja na trawie. Uczestniczą również w zajęciach edukacyjnych, które odbywają się poza budynkiem świetlicy, w eksperymentach chemicznych i fizycznych w gimnazjum (w dawnym pałacu), zajęciach czytelniczych w bibliotece w Lewinie Brzeskim. Świetlicowe kultywowanie tradycji to uczestniczenie we wspólnym świętowaniu. Pracownicy świetlicy przygotowują andrzej-

ki, mikołajki, zabawę karnawałową, śniadanie wielkanocne, spotkanie wigilijne dla dzieci, rodziców, rodzeństwa, dziadków oraz zaproszonych gości. Organizują dodatkowo imprezy rodzinne: warsztaty plastyczne i ogniska rodzinne oraz występy dzieci (np. przedstawienia jasełkowe czy też z okazji Dnia Matki i Ojca).

Tworzenie dzieciom opieki po szkole, wychowywanie i wspieranie ich rozwoju w tzw. czasie wolnym stanowi nie lada wyzwanie. Dzieci już od najmłodszych lat lubią wyrażać siebie poprzez gest, rysunek, ruch, słowo. Znajdują przyjemność w mówieniu o sobie, w dzieleniu się swoimi odczuciami, przeżyciami, pragnieniami (Klus-Stańska, 2002, s. 189–220). Wiedza dzieci, która dotyczy różnych przejawów życia społecznego, budowana jest na podstawie doświadczeń własnych, zakorzenionych w interakcjach społecznych lub zapośredniczonych z przekazów medialnych. Dzieci, za pomocą znanych sobie pojęć, konstruują mapy mentalne zawierające ich sądy, wyobrażenia, pragnienia, nadzieje. Pozwalają one na ich własną, dziecięcą interpretację zdarzeń i nadawanie sensu światu, którego są częścią. Uczynienie z dzieci ekspertów oraz przewodników po miejscach oficjalnych i zakamarkach ich dziecięcego świata pozwala badaczowi poznać i zrozumieć sensy tego świata. W takich badaniach badacz kroczy „po śladzie” wyznaczonym przez dziecięcego przewodnika, który oprowadza go po znaczących przestrzeniach swojego życia (Krasuska-Betiuk, 2015, s. 15; Zwiernik, 2017, s. 66).

Artykuł ten jest prezentacją przeprowadzonych badań, w których dzieci wypowiadają się na temat świetlicy, gdzie spędzają część swojego życia.

Przyjęta metodologia badań

Inspiracją do moich badań związanych z postrzeganiem przez dzieci codzienności, której doświadczają w świetlicy, była praca badawcza Jolanty Zwiernik (2015, 2017), która zwróciła uwagę na to, że w nauce rzadko opisywane są zjawiska, miejsca i procesy z punk-

tu widzenia dziecka. Czerpiąc z tych podpowiedzi, pragnę ukazać dziecko jako podmiot w świetlicowym świecie i oddać głos małemu rozmówcy.

Moje badania sytuuję w nurcie jakościowym, wykorzystuję analizę osobistych dokumentów intencjonalnie tworzonych (Łobocki, 2006, s. 216). Według Mieczysława Łobockiego: „Dokumenty intencjonalnie tworzone stanowią wszystkie te wytwory dzieci, młodzieży i dorosłych, które powstały z zamiarem poddania ich analizie naukowej. Zamiar taki jest zazwyczaj również znany osobom badanym”. Do tego typu dokumentów należą pisemne wypowiedzi dzieci na zadane przez badacza tematy ważne z naukowego punktu widzenia, wypracowania, pamiętniki oraz rysunki dziecięce czy inne wytwory w formie prac plastycznych, ręcznych lub konstrukcyjnych (tamże, s. 216).

Celem badań było poznanie, zrozumienie i opisanie świata świetlicy widzianego oraz doświadczanego przez dzieci – uczestników oferowanej opieki i wychowania.

Zebranie materiału empirycznego dotyczyło pytania badawczego: Jak dzieci postrzegają codzienność w świetlicy terapeutycznej, do której uczęszczają? Problemy szczegółowe:

- 1) Jak dzieci oceniają atmosferę w świetlicy?
- 2) Jak dzieci oceniają wyposażenie świetlicy?
- 3) Z kim nawiązują relacje w świetlicy?
- 4) Jak dzieci w świetlicy spędzają czas? Jakie działania podejmują? Co lubią robić?

Materiał badawczy uzyskałam w sposób jawny. Poinformowałam dzieci, że ich wypowiedzi będą wykorzystane w celach naukowych. Pytały się, czy będę sprawdzać błędy, zapewniłam, że nie będę oraz wytłumaczyłam, że interesuje mnie ich świat doświadczeń związany z tym, co dzieje się w świetlicy. Dzieci dobrowolnie brały udział w badaniu i z własnej inicjatywy opisywały, jak postrzegają świetlicę, w której przebywają od poniedziałku do piątku, od dwóch do czterech godzin dziennie. Dzieci tworzyły wypowiedzi pisemne na zadany temat: „W świetlicy...”. Wcześniej przygotowałam kartki A 4, w prawym górnym rogu

wpisałam nazwę placówki: Świetlica Terapeutyczna w Lewinie Brzeskim (ponieważ dzieci także korzystają z opieki w świetlicy szkolnej). W kolejnych liniach w lewym rogu umieściłam zdania: Mam na imię..., Mam... lat. W trzeciej linii pogrubioną czcionką napisałam: W świetlicy... Koda ta zapraszała dzieci do dzieleńia się własnym postrzeganiem tego miejsca i tym, co się z nim wiąże. W pozostałej części kartki przygotowałam liniaturę z kropek, by uczestnikom badań w młodszym wieku szkolnym było łatwiej pisać. Dzieci otrzymały ustną instrukcję. Prosiłam, żeby wyobraziły sobie, że opowiadają o świetlicy koledze lub koleżance, która tutaj jeszcze nie była. Dzieci chciały pisać w kuchni. Z moich obserwacji wynika, że jest to ulubione pomieszczenie w świetlicy, gdzie dzieci często przebywają, rozmawiają ze sobą, jest to miejsce ciche, znajduje się na końcu budynku. Dwie dziewczynki przygotowały opis wspólnie na dużej żółtej kartce. Nie dokonywałam zmian interpunkcyjnych, gramatycznych i leksykalnych w wypowiedziach dzieci. Zależało mi, by zachować oryginalny charakter prezentowanych treści. Natomiast dokonałam poprawek błędów ortograficznych w wyrazach, ponieważ utrudniały i zakłócały odbiór wypowiedzi.

Zebrałam wypowiedzi siedemnaściora dzieci uczęszczających do Świetlicy Terapeutycznej w Lewinie Brzeskim. W grupie badawczej jedno dziesięcioletnie dziecko uczęszczało do klasy czwartej, natomiast szesnaścioro do klasy trzeciej szkoły podstawowej, dzieci były w wieku 8 lub 9 lat (rozpoczęły naukę szkolną w wieku 6 lub 7 lat). Piętnaścioro dzieci uczęszczało do świetlicy od trzech lat, jedno dziecko od czterech lat, jedno od roku.

W prezentowanych badaniach, oprócz analizy i interpretacji wypowiedzi dzieci, będę dzielić się swoimi obserwacjami i refleksjami pochodzącymi z pracy z dziećmi. Są to wypowiedzi pisemne dzieci, które zawierają ich ocenę, przemyślenia, refleksje i odczucia, jakich doświadczają w związku z uczestnictwem w różnych formach zajęć w świetlicy.

Prezentacja wyników badań

Rozważania zawarte w tej części artykułu opisują według kategorii, które wyłoniłam z zebranych wypowiedzi dzieci. Pojawiły się następujące kryteria analizy: miejsce; relacje z ludźmi; zabawy i zajęcia organizowane oraz wycieczki i spacer.

Miejsce

Według Wiesława Theissa (2008, s. 77–78), termin „miejsce” określa przestrzeń, którą człowiek tworzy i która tworzy człowieka. Miejsce, w przeciwieństwie do anonimowych przestrzeni, jest strukturą własną, osobistą, indywidualną, organizowaną wokół przyjmowanych wartości. Dzieci postrzegają Świetlicę Terapeutyczną w Lewinie Brzeskim jako swoje miejsce, lubią „całą świetlicę” i „wszystko” w świetlicy. W ocenie dzieci jest to bardzo „fajne miejsce”, w którym wszyscy dobrze się bawią, dzieci dziękują za miejsce, gdzie mogą miło spędzić czas i w którym organizowane są liczne atrakcyjne działania i imprezy. Ponadto podkreślają, że lubią przychodzić i przebywać w świetlicy, jest tu „super i fantastycznie”. W świetlicy dzieci mają dużo kolegów i koleżanek, z którymi się bawią.

Przykładowe wypowiedzi dzieci dotyczące oceny atmosfery w świetlicy:

- „Świetlica to bardzo fajne miejsce. W świetlicy wszyscy się dobrze bawią. Tutaj można bardzo miło spędzić czas. Bardzo DZIĘKUJEMY!!”;
- „W świetlicy jest fajnie”, „super i fantastycznie”;
- „W świetlicy dużo się dzieje”;
- „Lubię chodzić do świetlicy”, „lubię być w świetlicy”, „lubię spędzać czas w świetlicy”;
- „Lubię świetlicę... lubię całą świetlicę”, „lubię tutaj wszystko ;)”.

Na podstawie analizy wypowiedzi dzieci na temat wyposażenia świetlicy zauważyłam, że bardzo ważna jest dla nich duża liczba zabawek, gier planszowych, klocków, zwłaszcza klocków lego, ważne są także lalki, piłkarzyki i cymbergaj oraz komputery.

Najważniejszym pomieszczeniem w świetlicy według dzieci jest kuchnia, w której spożywają posiłek i w której bardzo lubią przebywać. W kuchni lubią jeść, bawić się, rozmawiać, odgrywać scenki. Lubią także przebywać w szatni, jedna dziewczynka lubi w szatni pomagać w układaniu rzeczy. Niektóre dzieci zauważają w świetlicy apteczkę pierwszej pomocy i podkreślają, że panie opatrują rany, kiedy dziecko się skaleczy. Jedna z dziewczynek pisze także, że lubi toaletę w świetlicy. W szkole toaleta mieści się w piwnicy, z przekazywanych przez dzieci informacji wynika, że dzieci nie lubią i boją się schodzić do toalety w piwnicy. Być może ma to związek ze skojarzeniem piwnicy z ciemnym i strasznym miejscem. Obserwuję, że niektóre dzieci korzystają dopiero z toalety w świetlicy, gdzie czują się bezpiecznie.

Dzieci doceniają także plac zabaw, który znajduje się na podwórku przed świetlicą, zwłaszcza lubią się huścić na huśtawkach. Świetlica mieści się w samodzielnym budynku na terenie zielonym z placem zabaw.

Dzieci opisują wyposażenie świetlicy następująco:

- „W świetlicy podoba mi się, że jest tu dużo gier, puzzle, komputery, jest tu kuchnia, jest dużo zabawek, piłkarzyki, cymbalgaj, lubię wychodzić na dwór, lubię się huścić na huśtawkach, lubię tutaj wszystko ;)”;
- „Jest tu dużo klocków, którymi dzieci się bawią, lubią też grać na komputerze. Jest tu też apteczka pierwszej pomocy”;
- „Są bajki; są zabawki, panie, gry, rysowanki, wycieczka; komputery”;
- „Jest jadalnia, gdzie mogę jeść”; „lubię jeść na świetlicy”; „uwielbiam siedzieć w kuchni”; „lubię być w kuchni, bo rozmawiam z koleżankami”; „lubię się bawić w kuchni, lubię robić kabarety w kuchni”.
- „Lubię układać w szatni”;
- „Wszyscy lubią wychodzić na dwór ja też”.

Relacje z ludźmi

Dla dzieci w młodszym wieku szkolnym znaczące są relacje z nauczycielami i bardzo

ważne z koleżankami i kolegami, ponieważ w życiu społecznym dziecka w młodszym wieku szkolnym dokonuje się zasadniczy zwrot. Dzieci były dotąd silnie związane z rodzicami, podatne na ich sugestie, zwracają się najpierw w stronę nauczycieli, a później w stronę rówieśników. Towarzystwo i opinia nauczycieli i kolegów stają się dla dzieci w tym wieku bardzo ważne (Chłopkiewicz, 1980, s. 132).

Z wypowiedzi dzieci jasno wynika, że lubią osoby pracujące w świetlicy, w ich ocenie pracownicy są mili i opiekuńczy, prowadzą lubiane zajęcia i kółka, grają z nimi w gry i opiekują się, kiedy dziecko źle się czuje.

Dzieci opisują pracowników świetlicy w następujący sposób:

- „Są panie, które są bardzo miłe i opiekuńcze. Niektóre nawet pomagają jak się skaleczysz, albo z nami grają w gry planszowe”;
- „W świetlicy panie są tu bardzo miłe, lubię panią dyrektor, lubię panią Bronię, lubię panią Irenkę, lubię panią Olę, lubię panią Izę”;
- „A moja ulubiona Pani to Pani Irenka i pani Bronia, Pani Dyrektor ;)”;
- „Lubię wszystkie panie”.

Dzieci mają w świetlicy kolegów i koleżanki oraz przyjaciół, lubią z nimi bawić się i spędzać czas. Do świetlicy uczęszczają dzieci starsze i młodsze, niektóre z nich uczęszczają do świetlicy z rodzeństwem. Dzieci tak to opisują: „W świetlicy lubię się bawić. Grać w różne gry, lubię się bawić na dworze, lubię się bawić z koleżankami, lubię się bawić w kuchni”.

„W świetlicy mam przyjaciół. Lubię się z nimi bawić”, to wypowiedź dziewczynki z klasy trzeciej, która uczęszcza pierwszy rok. Z rozmów z dziewczynką i jej mamą wiem, że bardzo lubi przebywać w świetlicy, jest bardzo szczęśliwa. W świetlicy, co podkreśla, nawiązała przyjaźnię. Natomiast przez dwa lata po zajęciach szkolnych wracała pierwszym autobusem do domu na wieś i nie miała możliwości spotykać się z koleżankami i kolegami.

Zabawy i zajęcia organizowane

Anna Wiech i Zdzisław Wiech (1986, s. 370) uważają, że bardzo ważne jest, żeby

praca z dziećmi w świetlicy odbywała się metodami aktywizującymi, zadaniowymi poprzez różne rodzaje działań: zabawę, pracę, naukę, rekreację, sport, turystykę, twórczość, kulturę itp. Do podstawowych form pracy wychowawczej w świetlicy należą zabawy i prace dowolne dzieci. Te formy pozwalają na stworzenie dziecku w świetlicy najlepszych warunków do czynnego odpoczynku, kształcenia zdolności poznawczych, zdobywania wiadomości, umiejętności i nawyków oraz pozwalają na kształtowanie postaw społecznych.

Badane dzieci wymieniają swoje ulubione zajęcia w świetlicy, formy, rodzaje zabaw, gier lub nawet przykłady konkretnych zabawek, którymi lubią się bawić. Dzieci w świetlicy lubią układać klocki lego, grać w różne gry planszowe, np. Dixit, w piłkarzyki i cymbergaję. Dzieci podkreślają, że lubią grać i bawić się z koleżankami i kolegami. Lubią także kółko szycia, odrabiać zadania domowe. Dzieci opisują to tak: „Lubię też się bawić np. lego, grać w różne gry i grać na kompach, i bawić się na dworze!”. W świetlicy mamy sześć stanowisk komputerowych, dlatego czas gry jest ograniczony i ściśle przez dzieci pilnowany.

Dzieci lubią w świetlicy rysować i uczestniczyć w zajęciach plastyczno-manualnych, niektóre z nich lubią rysować i przygotowywać prace, zwłaszcza na konkursy, i lubią wygrywać w organizowanych przez świetlicę konkursach. W świetlicy dzieci codziennie po przyjściu ze szkoły mają zajęcia plastyczno-manualne, swoje wytwory mogą zabrać do domu, prace dzieci są także wywieszane w korytarzu świetlicy na wystawie, ogłaszane są również konkursy. Jedynie w piątek nie ma zajęć plastycznych, wtedy często wyświetlamy bajki na dużym ekranie lub, jeżeli jest pogoda, to cały dzień spędzamy na powietrzu, na placu zabaw, spacerze, na Orliku.

Dzieci lubią także zajęcia socjoterapeutyczne: „W świetlicy lubię zajęcia z panią dyrektorem. A na tych zajęciach lubię wszystko, bo pani jest fajna”. Podczas zajęć socjoterapeutycznych wspólnie się bawią, ale także mogą

porozmawiać. Chcę zwrócić uwagę, że dzieci niejednokrotnie odsłaniają przed pracownikami świetlicy swoje przeżycia, radości, smutki, tajemnice, co wynika z poczucia bezpieczeństwa i akceptacji, przyjaznej atmosfery w świetlicy oraz zaufania dzieci do opiekunów.

Wycieczki i spacer

Zgodne z badaniami Marii Żebrowskiej (1979, s. 562–571) aktywność ruchowa dziecka przejawia się w upodobaniu do zabaw i gier ruchowych oraz zajęć o charakterze sportowym, zwłaszcza na powietrzu.

Dzieci podkreślają, że lubią wyjeżdżać na wycieczki organizowane przez świetlicę: „W świetlicy jeździmy na wycieczki, w tym tygodniu jedziemy na basen”. Raz w miesiącu w sobotę dzieci i pracownicy świetlicy wyjeżdżają na wycieczki; są to wyjazdy odpłatne (codzienny pobyt dziecka w świetlicy, korzystanie ze wszystkich form zajęć opiekuńczo-wychowawczych i specjalistycznych jest bezpłatne, finansowane przez Gminę Lewin Brzeski). Ponadto w świetlicy dzieci uczestniczą w turnusach feryjnych i wakacyjnych (finansowane w części przez gminę). Dzieci nie napisały o tym w swoich wypowiedziach, a wiem z rozmów z nimi i ich rodzicami, że bardzo lubią tę formę wypoczynku.

Reasumując, z wypowiedzi dzieci jasno wynika, że lubią przychodzić i przebywać w świetlicy, czują się bezpiecznie, miło spędzają czas i dobrze się bawią, ich zdaniem świetlica organizuje dużo ciekawych i atrakcyjnych działań, zajęć i imprez. Dzieci postrzegają świetlicę jako swoje miejsce. Mają tu dużo kolegów i koleżanek. Lubią personel świetlicy. Lubią uczestniczyć w organizowanych w świetlicy zajęciach socjoterapeutycznych, plastyczno-manualnych, kółku szycia. Natomiast ulubione formy zabaw i gier w świetlicy to: układanie klocków lego, gra w gry planszowe, zabawa lalkami, gra w piłkarzyki, cymbergaję, gra na komputerze, oglądanie bajek i filmów na dużym ekranie. Dzieci lubią także spędzać czas na świeżym powietrzu. Podoba im się wyposażenie świetlicy.

W świetlicy dzieci mogą znaleźć wśród proponowanych form spędzania czasu te zajęcia, które są przez nie lubiane, wręcz ulubione. Najczęściej odzwierciedlają one oczekiwania dzieci wobec świetlicy oraz ich własne zainteresowania (Gajewska, Bazydło-Stodolna, 2005, s. 86).

Wnioski

W wypowiedziach dzieci dominuje otwartość i chęć podzielenia się swoimi obserwacjami, wrażeniami i ocenami dotyczącymi świetlicy. Dzieci piszą o swoich emocjach, wymieniają ulubione zabawy, zajęcia, czynności, opowiadają o swoich relacjach z innymi. Ich opisy są spontaniczne, swobodne, pisane ich językiem, z przejęzyczeniami i błędami. Dostrzegam w opisach dzieci dużą chęć podzielenia się swoimi doświadczeniami, przeżyciami, przemyśleniami i uwagami na temat świetlicy.

Zapraszając dzieci do badań, uczyniłam ich przewodnikami i ekspertami w kwestii świetlicy. W swoich wypowiedziach opisywały z własnej perspektywy świetlicę jako swoje miejsce, opowiadały o kontaktach i relacjach z dziećmi i pracownikami, wymieniały ulubione zajęcia, przekazywały swoje doświadczenia i oczekiwania. Dowiedziałam się, że dzieci lubią świetlicę, lubią przychodzić i przebywać w świetlicy, razem się bawią, w sposób twórczy, aktywnie spędzają czas, świetlica to ulubione miejsce dzieci. Mają tu dużo kolegów i koleżanek, czują się bezpiecznie, są akceptowane przez rówieśników i personel. Lubią osoby pracujące w świetlicy. Lubią uczestniczyć w organizowanych w świetlicy zajęciach, warsztatach, wyjazdach i imprezach. Dzieciom szczególnie podobają się zabawki oraz pomieszczenia, lubią zwłaszcza przebywać w kuchni. Lubią także spędzać czas na placu zabaw, na boiskach, na spacerach i wycieczkach.

Wolny od systemu lekcyjnego charakter działalności świetlicy rodzi atmosferę szczególnie sprzyjającą prawidłowemu i wszech-

stronnemu rozwojowi osobowości dzieci, zwłaszcza ich postawy twórczej (Maciołek, 2007, s. 5). Zgodnie ze stwierdzeniem Zwiernik (2017, s. 72), że budowana na obserwacji i doświadczeniu wiedza osobista jest dla badacza punktem wyjścia i inspiracją do działań w instytucjach, wnioski z przeprowadzonych badań zostaną wykorzystane do planowania programu pracy Świetlicy Terapeutycznej w Lewinie Brzeskim; mogą także służyć innym placówkom. Mam nadzieję, że wnioski z badań będą pełnić rolę wsparcia metodycznego dla pracowników świetlic oraz będą stanowić konkretne wskazówki do pracy.

Wnioski, jakie wynikają z analizy treści całości wypowiedzi pisemnych dzieci, dotyczących postrzegania przez nie świetlicy, w której spędzają codziennie czas po szkole, są następujące: W świetlicy:

- każde dziecko czuje się dobrze, ponieważ świetlica jest miejscem, do którego dzieci chcą przychodzić i lubią w nim przebywać;
- panuje dobra atmosfera;
- pracuje miła, lubiana przez dzieci kadra, dzieci czują się bezpiecznie;
- dzieci lubią spędzać czas z koleżankami i kolegami, lubią wspólną zabawę;
- organizowane przez pracowników zajęcia są ciekawe;
- dzieci lubią zajęcia socjoterapeutyczne, kółka zainteresowań (m.in. plastyczno-manualne, szycia, komputerowe, sportowe);
- jest dobre wyposażenie, są ich ulubione klocki, gry planszowe i zabawki;
- dzieci lubią spędzać czas poza budynkiem, szczególnie na placu zabaw przy świetlicy, na boisku;
- dzieci lubią chodzić na spacerzy oraz uwielbiają wyjeżdżać na wycieczki.

Podsumowując, mogę odwołać się do doświadczeń własnych i codziennej obserwacji dzieci w czasie pobytu w świetlicy. O efektywności pracy świetlicy decyduje wiele czynników. Należą do nich przede wszystkim pozytywna atmosfera, kompetencje wychowawcy, indywidualne i podmiotowe traktowanie wychowanka, atrakcyjność otoczenia

i odpowiednie warunki. Nie bez znaczenia są także możliwości oraz zainteresowania uczniów (Krajewska, 2011, s. 178). Oczywiście o efektywności pracy świetlicy decyduje odpowiedni do potrzeb i możliwości dzieci dobór form i metod pracy. Zgodnie z wnioskami z badań przeprowadzonych przez Justynę Domoń (2015, s. 173–174) oraz z moich badań zaprezentowanych wcześniej wynika, że zajęcia pozaszkolne są dla rozwoju dziecka źródłem nowych przeżyć, dają moż-

liwość odkrywania i kształtowania zainteresowań, pasji w atmosferze dobrowolności i możliwości wyboru przez nie form i treści zajęć, wynikających z ich własnych potrzeb i zainteresowań. Dzieciom nie wystarcza nauka szkolna, pragną w grupie rówieśników szukać interesujących rzeczy, zjawisk, miejsc i czynności. Przeprowadziłam także badania wśród rodziców dotyczące ich oceny tego, co dzieje się w świetlicy. Badania są przeze mnie kontynuowane i rozwijane.

Bibliografia

- Chłopkiewicz, M. (1980). *Osobowość dzieci i młodzieży: Rozwój i patologia*. Warszawa: WSiP.
- Domoń, J. (2015). Sposób na czas wolny – zajęcia pozaszkolne dla uczniów klas I–III w gminie Wieliczka. *Edukacja Elementarna*, 1(35), 173–191.
- Dylak, S. (1994). Uwzględniać uprzednią wiedzę uczniów. W: S. Dylak (red.), *Przyrodnicze rozumowania najmłodszych czyli jak uczyć inaczej* (s. 17–23). Rzeszów: Wydawnictwo Fort-Art'90.
- Gajewska, G., Bazydło-Stodolna, K. (2005). *Teoretyczno-metodyczne podstawy pracy opiekuńczo-wychowawczej w świetlicy*. Zielona Góra: Wydawnictwo Gaja.
- Kargulowa, A. (2007). Pomoc przez porady. Statyczna versus procesualna struktura poradnictwa w przestrzeni życia społecznego. W: E. Marynowicz-Hetka (red.), *Pedagogika społeczna*. T. 2 (s. 444–465). Warszawa: WN PWN.
- Klus-Stańska, D. (2002). Narracje w szkole. W: J. Trzebiński (red.), *Narracja jako sposób rozumienia świata* (s. 189–220). Gdańsk: GWP.
- Kochanowska, E. (2017). Wiedza osobista dziecka w młodszym wieku szkolnym jako przestrzeń (nie)codziennych działań nauczyciela. W: M. Hemeniuk, I. Paszenda (red.), *Codziennosc jako wyzwanie edukacyjne*. T. 1 (s. 133–142). Warszawa: Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Krajewska, B. (2011). Świetlica szkolna – ważne ogniwo w procesie wychowania opiekuńczego dziecka. *Forum Pedagogiczne UKSW*, 1, 169–183.
- Krasuska-Betiuk, M. (2015). Edukacja i sfera publiczna w świetle teorii reprezentacji społecznych. *Forum Oświatowe*, 27(1), 11–27, <http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/291>, dostęp: 07.05.2018.
- Krzychała, S. (2007). *Projekty życia młodzieży w perspektywie badań rekonstrukcyjnych*. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląska Szkoła Wyższa.
- Łobocki, M. (2006). *Metody i technik badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Maciołek, B. (2007). *Program wychowawczy świetlic. Liście wielkiego drzewa życia*. Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe FOSZE.
- Smolińska-Theiss, B. (1993). *Dzieciństwo w małym mieście*. Warszawa: Wydawnictwa UW.
- Sztompka, P. (2008). Życie codzienne – temat najnowszej socjologii. W: P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska (red.), *Socjologia codzienności* (s. 15–52). Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Theiss, W. (2008). Dom i ojczyzna – miejsca w świecie bez miejsc. Trzy perspektywy. W: D. Lalak (red.), *Dom i ojczyzna. Dylematy wielokulturowości* (s. 77–93). Warszawa: Wydawnictwa UW.
- Wiech, A., Wiech, Z. (1986). *Poradnik dla wychowawców świetlic szkolnych*. Wyd. 3 popr. i rozsz. Warszawa: WSiP.
- Zwiernik, J. (2015). Przestrzenie i miejsca w krajobrazie dzieciństwa. W: T. Sadoń-Osowiecka (red.), *Miejsce, przestrzeń, krajobraz: edukacyjne znaki* (s. 13–38). Gdańsk: Wydawnictwo UG.
- Zwiernik, J. (2017). Badania z dziećmi. Dziecięcy obraz szkoły. *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 1(77), 61–74.
- Żebrowska, M. (1979). *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*. Warszawa: PWN.

THE EVERYDAY LIFE OF A THERAPEUTIC COMMON ROOM SEEN THROUGH THE EYES OF A CHILD

Abstract

In the article, I focus on the children's perception of the everyday life in a therapeutic common room, where they spend time after school. In my research, I gave voice to small charges so that they could tell what this place is for them. I present the statements of children who spend a few hours in a common room every day.

I place my research in the qualitative trend, in the research I use the analysis of personal documents created intentionally, these are written statements of children, which contain their assessment, thoughts, reflections and feelings they experience in relation to staying in a common room.

Rarely from a child's point of view, phenomena, places and processes are described. The aim of my research is to get to know, understand and describe the world of the common room seen through the eyes of children, participants of the offered support. In research I am looking for the answer to the question: How do children perceive everyday life in a therapeutic common room? I make the description according to the categories selected from children's statements.

From the analysis of children's written statements regarding the perception of a common room by children, in which they spend daily time after school, the following conclusions arise. Children like to stay in a common room, they feel safe, have a good time and have fun, in their opinion a lot is happening in a common room, the common room is a very "cool" place. In a common room, children have many colleagues. They like a common room staff. They like to participate in activities organized in a common room, they have their favourite games. Children also like to spend time outdoors, on the playground, on Orlik, on walks and on trips. Children like a common room equipment, in particular toys and rooms, they especially like to stay in the kitchen.

Key words: therapeutic common room, care and education of children in the day-carecenter, everyday life of a common room seen through the eyes of a child